

YOSİF ABGAROVİÇ ORBELİ : Sinkronist:çeskie Tablitsi Hıdjrı i Yeveropyiskogo Letoıscislymiya جداول التحويل. السنوات الهجرية الى السنوات الميلادية Sovyetler Birliđi Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü. Moskova 1961. s. 286.

Sovyetler Birliđi Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsünün Türk Tarih Kurumu kütüphanesine armağan ettiği yayınlar arasında gördüğümüz bu küçük el kitabı, kronoloji bilim kolunun tarih çevirme dalını ilgilendirmekte ve hiç şüphesiz Sovyet ülkelerindeki şarkiyatçıların İslâm kaynaklarında rasladıkları Hicrî tarihleri kolaylıkla Milâdî tarihe çevirmelerini sağlamaktadır. Bu konuda güvenilir kılavuz kitaplar arasında yer alması pek tabii olan bu kitaba, tertip ve basım şeklindeki özellik de ayrı bir değer katmaktadır. Kitap cepte taşınabilecek veya çalışma çantasının bir gözünde çok yer tutmayacak ve her zaman el altında bulundurulabilecek şekilde basılmıştır. 11 × 14.5 sm. boyutunda olan ve yandan açılan sayfeleri, birinci Hicret yılından başlayarak beşer yıllık tahvil cetvelleri halinde tertip olunmuştur. Üst birinci sırada soldan sağa Hicret yılları ve altlarında da onların karşılaştığı Milâdî yıllar, bizzarur çok defa her Hicrî yıla iki Milâdî yıl düşmek üzere, gösterilmiştir. Bu hanelerin altında yukarıdan aşağı on ikişer satırlı sütunlar halinde dizilmiş ve Arap rakamlarıyla ifadelendirilmiş bulunan bilgilerden birinci sıra Hicrî Kamerî yılın Muharremden başlayarak on iki aya ait sıra numaralarını vermekte, diğer sütunlar da üstlerinde yazılı Hicret yılının on iki ayının ilk gününün o yıla karşılık olan Milâdî yılın hangi ayının hangi gününe rasladığını ve o günün haftanın hangi günü bulunduğunu göstermektedir. Bu sütunlarda birer nokta ile birbirinden ayrılmış olarak görülen soldaki rakam ayın gününü, ortadaki rakam Milâdî yıl ayının sayısını, sağdaki rakam da, Pazar birinci gün kabul edilmek üzere, haftanın yedi gününden hangisi olduğunu belirtmektedir. Cetvellerin altında bazı sütunların sonunda görülen * de o kamerî yılın kebise (artık yıl) bulunduğuna işaret etmektedir. Kitabın baş tarafında kamerî yılın Arapça ay adları ve bunların Rus ve Lâtin alfabesiyle okunuş şekilleri ve sıra numaraları da ayrı bir sayfede gösterilmiştir. Kitabın baş tarafındaki ilk üç sayfede yer alan Rusca, Arapça ve Lâtinçe izahat da kitaptan faydalanma yolunu açıklamakta ve bu kitabın Hicrî tarihleri Milâdiye çevirmede olduğu gibi Milâdî tarihlerin Hicrî karşılıklarını bulmakta da kullanabileceğine işaret etmektedir.

Kitabın üstünde bir yazar adı bulunmamakla beraber sözü geçen açıklamaların altındaki tarih ve imzadan, bu cetvellerin "Yosif Orbeli" tarafından 1920 senesi Martında yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kitabın herhangi bir yerinde evvelce de basılmış olduğuna delâlet eden bir kayıt bulunmadığına bakılırsa, cetvellerin o tarihte tertiplenmekle beraber 1961'de ilk defa basılmış olduğuna hükmetmek yerinde olur.

Müellifin kimliği hakkında bize bilgi veren Büyük Sovyet Ansiklopedisine (1955 basımı, c. 31, s. 134) göre Yosif Abgaroviç Orbeli, 1887'de doğmuş, oldukça yaşlı bir tarih bilginidir ve 1935 yılından beri de Akademi Üyesidir. Şimdi Sovyet

Bilimler Akademisinin Filoloji bölümünde çalışmakta olan Y. Orbeli 1911'de Petersburg Üniversitesinden mezun olduktan sonra 1914-1931 yıllarında, önce eski Petrograd ve sonra Leningrad Üniversitelerinde Doçent ve Profesör olarak öğretim görevinde ve 1934-1951 arasında da Ermitaj Müzesi Müdürlüğünde bulunmuştur. Selçuk ve İran medeniyetinin gelişmesi konusundaki eseriyle tanındığı gibi, memleketimizin kültür, tarih ve arkeolojisini yakından ilgilendiren konular üzerinde de bir çok çalışmaları vardır. Ermitaj Müzesinin Şark tarih ve sanatı bölümü onun tarafından tertiplenmiştir.

Bu ölçüde bilime hizmet eden çalışmaları yanında, burada tanıtmaya çalıştığımız küçük kitabının da Sovyet memleketlerinde eski İslâm kaynakları üzerinde çalışacakların ellerinden düşüremeyecekleri faydalı bir kılavuz ve yardımcı olarak kendisinin daima hatırlanmasını sağlayacağı şüphesizdir. Yalnız 280 inci sahifedeki 274 numaralı tabloya kadar Wüstenfeld'in ve diğer benzeri güvenilir eserlerin cetvellerine tamamen uygun bulunan kitabın, 1400 Kamerî Hicret yılına kadar devam eden yedi sahifelik son kısmındaki bilgiler, 279 uncu sahifenin en sağdaki sütununun son dört satırından başlayarak, yanlış tertip edilmiş bulunmaktadır. Örneğin: 25 Kasım 1946 tarihine ve Pazartesi gününe raslaması gereken 1 Muharrem 1366'nın karşılığı (s. 280) 26 Aralık Pazartesi; 12 Nisan 1956 tarihine ve Perşembe gününe düşmesi icabeden 1 Ramazan 1375'in karşılığı (s. 281) 16 Haziran 1956 Pazar olarak gösterilmiştir. Bu yazının kaleme alındığı 3 Nisan 1962 Salı gününün Hicrî Kamerî tarihle karşılığı olan 27 Şevval 1381 tarihi de, bu cetvellere göre (s. 283) 20 Recep 1381 olarak çıkmaktadır. Bu itibarla her nasılsa gözden kaçtığına hükmetmek zaruri olan bu son yedi sahifenin de kitabın yeni basımında düzeltilmesi gerektiğine ve ayrıca kitabın Kamerî ayların adlarına ayrılan sahifesinde de ayların her birinin normal gün sayısının, Hicrîden Milâdiye yapılacak çevirmeleri kolaylaştırması yönünden, belirtilmesinin faydalı olacağına işaret etmek isterim.

FAİK REŞİT UNAT